

Studiekringdag 1967: Houtsoortenkeuze

[232.1]

SAMENVATTING, COMMENTAAR EN CONCLUSIES VAN DE
DISCUSSIELEIDER

H. A. VAN DER MEIDEN

De houtsoortenkeuze bepaalt in sterke mate hoe het Nederlandse bos er in de toekomst zal uitzien, of het gezond zal zijn en voorts hoe het kwantitatief en kwalitatief gesteld zal zijn met onze toekomstige houtproductie. Het verdient dan ook alle lof dat de Studiekringcommissie dit belangrijke onderwerp ter discussie heeft gesteld.

1. Maatstaven voor de houtsoortenkeuze

Er is gesteld dat geen houtsoort mag worden gekozen die niet aan de grond is aangepast. Voorts is gezegd dat moet worden gestreefd naar een optimaal bodemgebruik in de bosbouw. Het probleem is echter hoe men weet dat aan deze voorwaarden wordt voldaan, m.a.w. op grond van welke duidelijk te omschrijven maatstaven een houtsoort voor een bepaalde groeiplaats geschikt kan worden geacht. Er zijn tijdens de discussie drie criteria genoemd: *Gezondheid, mogelijke omloop en groei*.

- a) Wat betreft de *gezondheid*: Het spreekt vanzelf dat men, voorzover de kennis reikt, geen houtsoorten moet gebruiken die door de groeiplaatsomstandigheden vatbaar zijn voor ziekten of aantastingen.
- b) Bij de *omloop* ontbreekt het ons aan objectieve normen: Wat is lang, wat is kort en wat is onder bepaalde omstandigheden mogelijk. Men weet voor veel groeiplaatsen onvoldoende welke maximum omloop redelijkerwijs van de verschillende houtsoorten mag worden verwacht. Het zou nuttig zijn als bij de groeiplaatswaardering de mogelijke omloop zou worden betrokken.
- c) Nadat eisen aan gezondheid en omloop hebben bepaald welke reeks houtsoorten op een bepaalde groeiplaats in aanmerking komt, moet binnen deze reeks een indeling in *groeiklassen* worden gemaakt. Er moet worden nagegaan of deze het beste op boniteit of op m³-productie kunnen worden gebaseerd. In het eerste geval zal ook de eerste boniteit van een weinig-productieve houtsoort hoog worden aangeslagen, in het tweede geval neemt men een in exakte cijfers uitgedrukte productie als criterium en zal een boniteit II van een bepaalde houtsoort hoger worden aangeslagen dan een boniteit I van een andere.

In Nederland maakt men voor opgaand bos gebruik van een beperkt aantal houtsoorten. Tijdens de Studiekringdag kwam naar voren dat het in verband met de houtmarkt geen zin heeft om het aantal naaldhoutsoorten uit te breiden; voor loofhout is dit evenmin het geval zodra men over de productie van zwaar hout praat, wel als men het over dun hout heeft (tot 30 à 35 cm).

2. Overwegingen om niet de meest produktieve houtsoort te nemen

Als men voor elke voor de bosbouw belangrijke bodemeenheid beschikt over het vorengenoemde overzicht van in aanmerking komende houtsoorten, dan zal de bosbouwer zijn keuze uit de reeks mogelijkheden beredeneerd kunnen doen. Elk bosbedrijf, met welk doel ook aangelegd, zal een economisch zo gezond mogelijke basis moeten hebben; dit is tijdens de discussies herhaaldelijk naar voren gebracht. Als de bosbouwer dus niet de meest produktieve houtsoort kiest, zal hij dit doelbewust moeten doen en zich zijn motieven goed moeten realiseren.

Enkele van deze motieven zijn:

- a) Het kan zijn dat de *meest produktieve niet de meest rendabele of minst riskante* houtsoort is. Tijdens de Studiekringdag is naar voren gekomen dat nationaal- en privaateconomische belangen hierbij wel eens uiteen kunnen lopen: Zo hoog mogelijke houtproduktie enerzijds, een zoveel mogelijk rendabel en vooral risico-beperkend beheer anderzijds. De overheid zal duidelijk moeten uitspreken welke overweging bij financiële steun aan particuliere bosbouw overweegt.
- b) Hoe groter de *omvang van de bebossing* is, hoe meer men geneigd zal zijn de meest produktieve houtsoort hier en daar af te wisselen met andere houtsoorten uit de reeks van plaatselijke mogelijkheden.
- c) Het zou kunnen zijn dat een faktor als de *recreatie* andere dan de meest produktieve houtsoorten vraagt. Tijdens de discussies is trouwens naar voren gebracht dat de *inrichting* van het bos een veel grotere invloed op zijn recreatieve betekenis heeft dan de gebruikte houtsoorten.

Voorts heeft men gesteld dat ook bij voor de recreatie aangelegde bossen de houtsoortenkeuze mede op economische overwegingen moet zijn gebaseerd. Hier zijn echter *normen noodzakelijk*:

Wat is een economisch verantwoorde houtsoortenkeuze, zonder nu meteen over winst te praten? In het jaarverslag 1965 van het Staatsbosbeheer wordt een norm gesteld, waar het zegt dat de economische betekenis van bossen waarvan het produktievermogen $4 \text{ m}^3/\text{ha}/\text{jaar}$ of minder bedraagt, beneden het nulpunt is gedaald (blz. 26). Terecht zegt dit jaarverslag dat deze bossen wel degelijk recreatieve en landschappelijke betekenis kunnen hebben. Maar het gaat hierbij om bestaande bossen. Als men over houtsoortenkeuze praat, heeft men het echter over de aanleg van nieuwe bossen.

Het is nauwelijks aan discussie onderhevig dat men geen nieuwe bossen moet creëren waarvan de economische betekenis beneden het nulpunt ligt, *tenzij men kan aantonen dat de recreatieve functie van het bos dit verantwoord maakt*. Omdat hierover veelvuldig en onvruchtbaar wordt gediscussieerd, is het noodzakelijk dat het onderzoek spoedig en duidelijk een uitspraak doet over de vraag, of de houtsoort i.v.m. de recreatieve betekenis van het bos een rol speelt, en zo ja, wat de betekenis van onze belangrijke houtsoorten in dit verband is. Zolang er niet een dergelijke objektieve, goed gefundeerde uitspraak is, is het onnodig, onjuist en onverantwoord om, bij welke bosaanleg dan ook, aan de houtsoortenkeuze de economische basis te ontnemen.

d) *De liquiditeit van de bouseigenaar*

Het kan zijn dat het gebruik van een meer rendabele houtsoort gepaard gaat met hogere aanleg- en onderhoudskosten. Dit kan tot gevolg hebben dat een bouseigenaar uit liquiditeitsoverwegingen de goedkopere houtsoort zal gebruiken. Dit nu is een ontoelaatbare zaak.

Indien de particuliere bosbouwer verplicht wordt te herbebossen, of door nieuwe bebossingen een bijdrage levert tot de zo noodzakelijke uitbreiding van ons bosareaal, is het een zaak van redelijkheid dat de gemeenschap hem in staat stelt een zo rendabel mogelijk bedrijf op te zetten. Dit begint bij de houtsoortenkeuze. Het is daarom zeer toe te juichen dat de overheid, zoals tijdens deze Studiekringdag door de heer Sikkel is meegedeeld, bij nieuwe bebossingen een renteloos voorschot gaat verschaffen, waarvan de hoogte afhankelijk is van de aanleg- en eerste onderhoudskosten van de *gebruikte* houtsoort.

Daarmee wordt het mogelijk gemaakt dat de bouseigenaar inderdaad de voor hem meest winstgevende houtsoort kiest. Dit geldt echter alleen voor nieuwe bebossingen. Aangezien, zoals ik al opmerkte, de wettelijke plicht van herbebossing bestaat, is het redelijk dat ook in dat geval de bouseigenaar financiële hulp bij de aanleg ontvangt, gekoppeld aan de te gebruiken houtsoort, uiteraard binnen houtteeltkundig verantwoorde normen.

3. *Aanwijzingen voor de houtsoortenkeuze*

In de preadviezen is uitvoerig ingegaan op de vraag op grond van welke aanwijzingen wordt bepaald uit welke houtsoorten men kan kiezen. Hierbij zijn naast talrijke andere, meestal beperkende factoren vooral *klimaat*, *bodem* en *vegetatie* naar voren gekomen.

De meest belangrijke factor is ongetwijfeld de bodem in al zijn aspecten. Het onderzoek hiernaar is reeds ver gevorderd, en wel zo ver dat in vele gevallen kan worden bepaald uit welke houtsoorten men kan kiezen. Tijdens de discussie werd van de zijde van de bosbouwpraktijk op dit min of meer ecologische facet van de houtsoortenkeuze weinig commentaar geleverd.

Een interessant discussiepunt was de betekenis van de vegetatiekunde, veel meer dan die van de plantensociologie bij de houtsoortenkeuze. De heer Zonneveld deelde iets mee over zijn onderzoek naar de relatie tussen vegetatie, bodem en groei van de bomen. De bosbouw moet voorlopig nog afwachten in hoeverre dit omvangrijke pionierswerk kan leiden tot praktische, bruikbare aanwijzingen voor de houtsoortenkeuze. Voorlopig moeten wij er van uitgaan dat de vegetatiekunde weliswaar nuttige aanwijzingen kan geven, maar dat het bodemonderzoek bij de houtsoortenkeuze centraal moet worden gesteld.

4. *Onderzoek en praktijk*

Tenslotte kan men zich afvragen of het *onderzoek* naar de houtsoortenkeuze en de *bosbouwpraktijk* op elkaar aansluiten. Debatten over houtsoortenkeuze verzanden nogal eens in een confrontatie van subjektieve op-

vattingen, omdat onze bosbouw niet over voldoende concreet omschreven richtlijnen voor de houtsoortenkeuze beschikt. Toch is hiervoor zeker veel ervaring en onderzoekkennis aanwezig; deze zullen echter eens duidelijk en overzichtelijk op schrift moeten worden gesteld zodat iedere bosbouwkundige ze kan hanteren.

Wij hebben tijdens de discussie enkele keren de indruk gekregen dat de praktijk niet voldoende snel in staat is of in staat wordt gesteld de resultaten van het onderzoek op te vangen en toe te passen. Het onderzoek zou in deze situatie verbetering kunnen brengen door in de vorm van de genoemde richtlijnen aan de praktijk een duidelijke en bruikbare samenvatting te geven van de mogelijkheden in houtsoortenkeuze onder bepaalde, voor elke deskundige bosbouwer herkenbare, groeiplaatsomstandigheden. Daarbij mag een overzicht van de consequenties van de keuze voor bedrijfsdoel, productie en teeltmethodiek niet ontbreken. Dergelijke richtlijnen moeten steeds aan nieuwe onderzoekresultaten kunnen worden aangepast.

Wat de bosbouworganisaties met deze richtlijnen gaan doen is bijzonder belangrijk. Indien ze gebruikt worden als een dringende aanbeveling of zelfs als voorschriften, komt dit het beheer en ook de bosbouwvoorlichting ten goede. Zo zal het daarmee o.a. mogelijk zijn voor het gehele land op gelijke en objectieve wijze te bepalen uit welke houtsoorten de boseigenaar, die een renteloos voorschot of subsidie van de overheid aanvraagt, voor zijn beplanting moet kiezen. Uiteindelijk zullen deze richtlijnen, mits door de grote bosbouworganisaties bij beheer en voorlichting consequent gehanteerd, tot gevolg hebben dat een optimaal bodemgebruik door de bosbouw in Nederland wordt bereikt, zowel in ecologisch als in economisch opzicht.

De houtsoortenkeuze, voor de toekomst van ons bos van doorslaggevend belang, moet beredeneerd en goed gemotiveerd geschieden. In een tijd dat onze bosbouw in toenemende economische moeilijkheden komt te verkeren, moeten wij meer dan ooit kunnen beschikken over een exakte, objectieve analyse van wat op het gebied van de houtsoortenkeuze mogelijk én verantwoord is. Daarmee is iedereen, die bij ons bos betrokken is, gebaat.

De belangrijkste conclusies:

1. Het onderzoek dient, in samenwerking met de praktijk, richtlijnen geven, waaruit de bosbouwer op eenvoudige en snelle wijze kan vaststellen welke houtsoorten, onderverdeeld in groeiklassen, voor de verschillende bodemeenheden in aanmerking komen. Deze richtlijnen zullen consequent, eventueel als voorschriften, door de grote bosbouworganisaties moeten worden gehanteerd, willen zij voldoende effect hebben.
2. De omloop is een te weinig in het onderzoek betrokken factor, die echter bij de houtsoortenkeuze een belangrijke rol kan spelen. Bij de groeiplaatswaardering moet de aldaar mogelijke omloop worden betrokken.
3. Bodemonderzoek is van primair belang bij de houtsoortenkeuze. De vegetatiekunde kan wellicht in de toekomst nuttige aanvullende aanwijzingen geven.

4. Uitbreiding van ons naaldhoutsortiment in verband met de houtmarkt is onnodig. Wel is meer onderzoek nodig naar bestaande en nieuw te creëren afzetmogelijkheden van onze huidige belangrijke houtsoorten.
5. Het is gewenst dat de overheid een uitspraak doet welk criterium zij bij de verlening van financiële hulp ten aanzien van de houtsoortenkeuze primair stelt: zo hoog mogelijke produktie, of een zo hoog mogelijke (geschatte) rentabiliteit.
6. Het is redelijk en dringend gewenst dat de boscigenaar ook bij de (verplichte!) herbebossing van de zijde van de overheid renteloze voorschotten ontvangt, waarvan de hoogte gekoppeld is aan de gebruikte houtsoort. Door liquiditeitsmoeilijkheden wordt hij nu veelal gedwongen een goedkopere, maar tevens een minder of niet rendabele houtsoort te kiezen.
7. De houtsoortenkeuze moet ook in voor de recreatie bestemde bossen berusten op een economische basis, waarvoor normen moeten komen. Het niet gebruiken van de meest economische houtsoorten is alleen verantwoord als de recreatie dit absoluut eist. Hierover, dus over de betekenis van onze belangrijkste houtsoorten voor de recreatie, moet het onderzoek spoedig en duidelijk een uitspraak doen.

NASCHRIFT VAN DE STUDIEKRINGCOMMISSIE

Het behandelde onderwerp is, door het grote complex factoren, dat de houtsoortenkeuze beïnvloedt, gecompliceerd. Bovendien zijn deze factoren van geheel verschillende aard. Ze betreffen immers zowel kwesties van beleid als techniek. Dit complexe karakter is bij de discussie ook wel gebleken. Deze spitste zich vaak meer toe op de beleidskwesties dan op de technische problemen, die de houtsoortenkeuze beïnvloeden.

De discussies beperkten zich sterker dan gewoonlijk tot het forum, omdat uit de zaal weinig reacties kwamen. Dit is een opvallend verschijnsel, omdat de houtsoortenkeuze immers een facet van de bosbouw is, waarmede de praktijk dagelijks wordt geconfronteerd.

De Commissie hoopt aan de invloed van andere factoren op de houtsoortenkeuze, zoals het bedrijfsdoel, in de toekomst aandacht te kunnen besteden.

Niettemin is er ook thans belangrijk werk op wetenschappelijk niveau verricht, waardoor de Studiekringdag 1967 stellig een bijdrage heeft geleverd tot de verdere ontwikkeling van de bosbouw en een verdere discussie over problemen rond de houtsoortenkeuze.

De Commissie zal nagaan op welke wijze de daarvoor belangrijkste conclusies onder de aandacht van belangstellenden kunnen worden gebracht.

De Studiekringcommissie.